

Rödl & Partner

Echo

Data: 15.12.2020

Dotyczy: [Rzeczpospolita](#)

UTRATA WARTOŚCI AKTYWÓW W DOBIE COVID-19

Dynamicznie zmieniająca się sytuacja ekonomiczna w Polsce związana z ogólnoswiatową pandemią Covid-19 będzie miała szczególne znaczenie dla osób odpowiedzialnych za sporządzenie sprawozdań finansowych, m.in. w kontekście wartości prezentowanych w bilansie aktywów.

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie o rachunkowości (dalej: uor) aktywa to kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ korzyści ekonomicznych do jednostki.

O ile przed pandemią, kalkulacja odpisów aktualizujących wartość aktywów na dzień bilansowy stanowiła utarty, powtarzalny zabieg rachunkowy, często w oparciu o dobrze już znane praktyki, takie jak ściśle określone procentowe odpisy ryczałtowe na należności, tworzenie odpisów na należności sądowe czy też na trudno zbywalne zapasy, o tyle w dobie Covid-19 stosowana zwyczajowo analiza będzie musiała być pogłębiona, a dotychczasowe podejście zmodyfikowane, dostosowane do nowych realiów. Z pewnością część jednostek zmierzy się z koniecznością opracowania bardziej skomplikowanej metodologii aktualizacji wartości tych aktywów, dla których po raz pierwszy zajdą przesłanki utraty wartości.

Definicja

Jak podkreśla ustawa o rachunkowości, wykazywane w bilansie aktywa powinny sprawić, że jednostka która je kontroluje, otrzyma w przyszłości z tego tytułu wpływy korzyści ekonomicznych czyli najczęściej przepływy pieniężne netto. To zaburzenie tego czynnika determinuje czy posiadane przez jednostkę zasoby majątkowe, przykładowo wartość firmy, inwestycje w nieruchomości, środki trwałe, zapasy, udziały albo należności z tytułu dostaw i usług, mogą być wykazywane w bilansie na dzień sprawozdawczy w takich wartościach, w jakich zostały ujęte w księgach rachunkowych zgodnie z wyceną określoną przez ustawę o rachunkowości, pomijając oczywiście utratę wartości.

Jeśli jednostka oceni, a jest do tego zobowiązana przynajmniej na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego, że z dużym prawdopodobieństwem wartość wykazywanych w bilansie na dzień bilansowy aktywów jest niższa od korzyści ekonomicznych, jakie może dzięki nim uzyskać, ma ona do czynienia z utratą wartości aktywów.

PRZYKŁAD 1.

Spółka zajmuje się wynajmem powierzchni biurowej na rzecz kilku najemców. Z powodu przejścia na system pracy zdalnej w dobie COVID-19 jej główny najemca zdecydował się wypowiedzieć umowę na najem biura. Spółka, pomimo aktywnych poszukiwań, ma problem ze znalezieniem kolejnego najemcy. Jednocześnie opłaty eksploatacyjne w budynku, w którym znajduje się należąca do spółki powierzchnia, zostały znacznie podwyższone. Ze sporządzonego przez spółkę budżetu wynika, że w kolejnym roku osiągnie ona dużo niższe przychody z tytułu wynajmu przy podwyższonych kosztach eksploatacji.

Zarząd uznał, że powyższe okoliczności mogą świadczyć o utracie wartości posiadanej przez spółkę powierzchni biurowej i dlatego zdecydował się przeprowadzić procedurę aktualizacji wyceny aktywów.

Kogo to dotyczy

Pandemia wywołana wirusem Sars-Cov-2 została ogłoszona w Polsce 16 marca br. Od tego czasu, z powodu nieustannego wzrostu liczby chorych oraz obowiązkowych izolacji, niemalże wszystkie firmy w Polsce musiały przystosować się do nowej, niecodziennej sytuacji. O ile sama organizacja dnia codziennego, przejście na pracę zdalną czy tryb hybrydowy, wprowadzenie dodatkowych obostrzeń sanitarnych stanowiły ogromne wyzwania dla pracodawców, które co do zasady nie muszą mieć odzwierciedlenia w sprawozdaniu finansowym, o tyle skutki gospodarcze pandemii, decyzje rządowe podjęte w związku ze zwalczaniem jej będą oznaczać dla niektórych firm konieczność ujęcia w księgach rachunkowych ich negatywnego wpływu, m.in. na wartość wykazywanych w bilansie aktywów, a czasem nawet zmierzenie się z widmem problemu kontynuacji przez nich działalności.

Na przykład, w przypadku jednostek posiadających wysokowartościowe aktywa, jakimi mogą być nakłady na restauracje firm z branży gastronomicznej, czy też nakłady na sklepy odzieżowe w galeriach handlowych, gdzie w wyniku rządowego ograniczenia działalności przedsiębiorcy nie mogą świadczyć swoich usług w najbardziej dochodowy, tradycyjny sposób, należałoby rozważyć utratę wartości aktywów zaliczanych do grupy środków trwałych.

Podobnie, jeśli dana jednostka posiada udziały lub akcje, należności z tytułu udzielonej pożyczki bądź ze sprzedaży dóbr i usług wobec spółek, których sytuacja finansowa, a co za tym idzie płynnościowa, znacznie pogorszyła się w związku z pandemią, będzie musiała rozważyć, czy nie powinna zaktualizować wykazywanych w bilansie wartości wymienionych składników aktywów.

Jak się do tego zabrać

Technicznie utratę wartości aktywów ujmuje się w księgach rachunkowych jako odpis aktualizujący pomniejszający wykazywane w bilansie aktywo (np. towary w grupie zapasów) wykazywany na odrębnym koncie z saldem kredytowym „ma” oraz drugostronnie jako koszt obciążający pozostałe koszty operacyjne lub koszty finansowe w rachunku zysków i strat.

PRZYKŁAD 2.

Jednostka posiada należność z tytułu udzielonej pożyczki do spółki siostry, na którą składają się: należność główna w kwocie 1 mln zł oraz odsetki naliczone w kwocie 50 tys. zł. Z uwagi na wprowadzony lockdown, w kraju spółki siostry przestała ona osiągać przychody z podstawowej działalności oraz zaprzestała spłat udzielonej jej pożyczki. Spółka oceniła, że istnieją przesłanki utraty wartości i postanowiła dokonać odpisu aktualizującego pożyczkę. W wyniku naliczenia odpisów, wartość należności z tytułu pożyczki w bilansie spółki wyniesie 0, a koszty w rachunku zysków i strat zwiększą się o 1 mln 50 tys. zł.

1) Naliczenie odpisu aktualizującego wartość pożyczki – część kapitałowa

2) Naliczenie odpisu aktualizującego wartość pożyczki – część odsetkowa

Należność z tytułu pożyczki – kapitał		Należność z tytułu pożyczki – odsetki	
Sp.)	1 mln zł	Sp.)	50 tys. zł
Odpis aktualizujący wartość pożyczki – kapitał		Odpis aktualizujący wartość pożyczki – odsetki	
	1 mln zł (1)		50 tys. zł (2)
Pozostałe koszty operacyjne		Koszty finansowe	
1)	1 mln zł	2)	50 tys. zł

Procedurę aktualizacji wyceny definiuje Krajowy Standard Rachunkowości nr 4 „Utrata wartości aktywów” (danej: KSR 4), zgodnie z którym stanowi podejmowany na dzień bilansowy ciąg analiz i ustaleń, w wyniku którego następuje określenie wysokości odpisu aktualizującego wartość aktywów jednostki, wynikającą z jej ksiąg rachunkowych na dzień bilansowy i ustalenie zaktualizowanej wartości bilansowej tychże aktywów, czyli wartości która zostanie zaprezentowana w sprawozdaniu finansowym na ten sam dzień sprawozdawczy.

Z przedstawionej definicji wynika, że istotnym jest, aby poświęcić wystarczającą ilość czasu na zaprojektowanie odpowiedniej metodologii, ustalenie założeń oraz dogłębne analizy posiadanych danych historycznych zwłaszcza w przypadku testów na utratę wartości środków trwałych czy ogólnych projekcji budżetowych, będących istotnymi z punktu widzenia utraty wartości chociażby aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

W proces oceny utraty wartości powinien być zaangażowany zarząd, dyrektor finansowy, dział controllingu oraz osoby bezpośrednio odpowiedzialne za działalność operacyjną jednostki, tak aby opracowane testy czy projekcje w sposób jak najbardziej realny odzwierciedlały przyszłe dane finansowe i były oparte na wiarygodnych założeniach. Ważne jest, aby zarząd spółki, który podpisuje się pod sporządzonym sprawozdaniem finansowym był świadomy, jak istotny w procesie zamknięcia ksiąg jest proces aktualizacji wyceny i jak ważne jest, aby wraz z innymi pracownikami spółki (nie tylko głównym księgowym) przeznaczyć odpowiednią ilość czasu na zaraportowanie wiarygodnych danych finansowych (zwłaszcza w dobie Covid-19). Należy podkreślić, że trzeba poddać ocenie każdą pozycję aktywów, poza środkami pieniężnymi wycenionymi w wartości nominalnej.

Środki trwałe

Pozycja, której aktualizacja wartości może przynieść największe trudności stanowią środki trwałe. Zgodnie z ustawą o rachunkowości tę grupę aktywów wycenia się po cenie nabycia lub koszcie wytworzenia pomniejszonymi o odpisy amortyzacyjne i umorzeniowe, a także z tytułu trwałej utraty wartości. Na gruncie polskich przepisów rachunkowych, sporządzający sprawozdanie finansowe, w przypadku środków trwałych powinien rozważyć, czy kontrolowany przez niego majątek utracił zdolność do generowania korzyści przewyższających jego wartość bilansową.

Zgodnie z art. 28 ust. 7 uor, trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku – do ustalonej w inny sposób wartości godziwej.

W przypadku środków trwałych, na które istnieje aktywny rynek (przykładowo flota samochodowa czy sprzęt komputerowy), dość łatwo można określić przewidywaną cenę ewentualnej sprzedaży. W przypadku specyficznych maszyn produkcyjnych czy nieruchomości spółce potrzebna jest dodatkowa analiza, a nawet wsparcie się usługami rzeczoznawcy, by określić ich wartość godziwą.

PRZYKŁAD 3.

Spółka posiada specyficzną maszynę produkcyjną o wartości netto 5 mln 400 tys. zł. W związku z Covid-19 zaprzestała produkowania wyrobów przy pomocy tej maszyny, a zarząd zdecydował o jej sprzedaży. Z uwagi na trudność w określeniu wartości maszyny, spółka zleciła wycenę rzeczoznawcy, który wycenił ją na 4 mln 500 tys. zł. Wartość odpisu aktualizującego wartość środka trwałego wyniesie 900 tys. zł.

W dobie Covid-19 dużym wyzwaniem będzie kalkulacja ewentualnych odpisów z tytułu utraty wartości tych środków trwałych, które trudno jest odsprzedać, jak np. nakłady w obcym środku trwałym (wspomniane już wynajmowane powierzchnie pod lokale gastronomiczne czy sklepy odzieżowe). W takim przypadku należy skalkulować tzw. wartość użytkową środków trwałych, tj. wartość zdyskontowanych przyszłych przepływów pieniężnych netto ustaloną przy założeniu ich dalszego utrzymywania. Jak już wcześniej wspomniano, istotne jest przygotowanie projekcji finansowych z zastosowaniem odpowiednich, przemysłanych założeń oraz zaangażowanie w kalkulacje osób najbardziej poinformowanych w firmie.

PRZYKŁAD 4.

Spółka posiada trzy restauracje, które prowadzi w wynajętych lokalach. Przed otwarciem danej restauracji każdorazowo ponosiła wysokie wartościowo nakłady na wyposażenie oraz dostosowanie lokali do swoich potrzeb (inwestycje w obcym środku trwałym). W wyniku decyzji rządowych restauracje zostały zamknięte dla klientów, spółka prowadzi jedynie mniej dochodową sprzedaż na wynos. Spółka sporządza sprawozdanie finansowe na 31 października 2020 r.

Wartość netto nakładów na restauracje w księgach rachunkowych wyniosła 3 mln zł – odpowiednio: 1 mln 500 tys. zł (1), 1 mln zł (2), 500 tys. zł (3), a wartość netto mienia ruchomego w sumie we wszystkich lokalach wyniosła 200 tys. zł. Spółka oszacowała, że możliwe do uzyskania korzyści ekonomiczne generowane na poszczególnych restauracjach wyniosą w przyszłości odpowiednio: 1 mln 200 tys. zł (1), 600 tys. zł (2), 650 tys. zł (3).

Restauracja (3) nastawiona już wcześniej na sprzedaż „na wynos” z małym metrażem nie utraciła na wartości w wyniku przeprowadzonych testów, jej wartość netto w bilansie pozostanie na poziomie 500 tys. zł (3). Restauracje nastawione na obsługę klienta na miejscu (1) i (2) utraciły swą wartość w wyniku testów na wartości. Ich wartość w bilansie wyniesie 1 mln 200 tys. zł (1) oraz 600 tys. zł (2), a dokonane odpisy w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych wyniosą: 30 tys. zł (1) oraz 400 zł (2), razem 700 tys. zł. W przypadku mienia ruchomego stwierdzono, że jego wartość na dzień bilansowy odpowiada jego wartości rynkowej, dlatego nie dokonano odpisów aktualizujących.

Aktywa na odroczony podatek dochodowy

Podobne projekcje będą miały znaczenie dla oceny utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Spółki będą odpowiedzialne za przygotowanie budżetów podatkowych, które wskażą, jaka część wartości aktywa będzie mogła być z dużym prawdopodobieństwem zrealizowana w przyszłości (np. aktywa od strat podatkowych mogą być rozliczane tylko w ściśle określonych horyzontach czasowych). Kalkulacja aktywów na odroczonego podatku dochodowego jest jedną z ostatnich czynności przed zamknięciem ksiąg rachunkowych za dany okres. Dla spółek, które szczególnie ucierpiały w związku z Covid-19, a przede wszystkim dla takich, które utraciły swoje główne źródła przychodów, przyjrzenie się wartości tej pozycji będzie szczególnie istotne, dlatego nie można zapomnieć o konieczności jej aktualizacji poprzedzonej analizą wcześniej przygotowanych budżetów podatkowych. Należy tutaj podkreślić, że spółka, która testuje kilka rodzajów aktywów powinna przyjąć tożsame założenia we wszystkich swoich analizach (przykładowo założenie procentowego wzrostu lub spadku przychodów, czy horyzont czasowy przyjęty do projekcji, stopy procentowe).

PRZYKŁAD 5.

Spółka na dzień bilansowy 31 października 2020 r. posiada nierozliczoną stratę podatkową z 2016 r. w kwocie 1 mln 200 tys. zł (strata pierwotna 3 mln zł; ostatni rok na rozliczenie 2021). Spółka co roku kalkulowała aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z tytułu wykazywanych strat podatkowych. Z uwagi na Covid-19 w zakończonym roku obrotowym odnotowała niższy niż zwykle dochód podatkowy na poziomie 200 tys. zł, a sporządzone projekcje dochodu podatkowego na lata kolejne wskazują, że zysk podatkowy w 2021 r. będzie wynosił 250 tys. zł.

Wykorzystana w 2020 r. strata to 200 000 zł, co oznacza, że spółce zostało 1 mln zł do rozliczenia w 2021 r. Ze starannie przygotowanych projekcji wynika, że dochód podatkowy w ostatnim roku, w którym spółka może wykorzystać resztę straty wyniesie 250 tys. zł, co oznacza, że powinna skalkulować aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego na 31 października 2021 r. maksymalnie od kwoty 250 tys. zł.

Zapasy

Utрудniona sprzedaż posiadanych przez spółki zapasów towarów czy wyrobów gotowych spowodowana ograniczeniem kanałów dystrybucji (np. zamknięcie sklepów stacjonarnych) czy spadkiem popytu będącym konsekwencją problemów finansowych odbiorców (zmiana potrzeb konsumenckich, ograniczanie lub zawieszanie działalności klientów) może być symptomem utraty wartości posiadanych przez spółkę zapasów.

W przypadku spółek handlowych należy ocenić, czy wykazywane przez nie w bilansie towary mają szansę zostać sprzedane po cenie netto wyższej bądź równiej ich wartości na dzień bilansowy. Obecnie wiele firm stosuje upusty, aby zachęcić odbiorcę do kupna oferowanych przez nie dóbr. Sporządzający sprawozdanie finansowe muszą być świadomi, po jakiej cenie dane towary mają szansę być zbyte po dniu bilansowym. W przypadku towarów o krótkim terminie przydatności, należy ocenić czy w ogóle będzie możliwa ich sprzedaż. Warto podkreślić, że na dzień sporządzenia bilansu spółka być może nie będzie już posiadała na stanie towarów, które prezentuje na dzień sprawozdawczy. Ważna będzie tutaj rola działu sprzedaży czy controllingu przy dostarczeniu księgowości danych o faktycznych cenach sprzedaży poszczególnych rodzajów asortymentu po dniu bilansowym.

Podobnie w przypadku spółek produkcyjnych. Problemy ze zbyciem wyrobów gotowych mogą dodatkowo oznaczać, że spółki mają na stanie zbyt wysoki poziom surowców. W takiej sytuacji poza aktualizacją wartości wyrobów gotowych, powinno się rozważyć ponowną wycenę surowca – część, która zgodnie z przewidywaniami może nie zostać wykorzystana do produkcji w związku z malejącym popytem powinna zostać wyceniona w możliwych do uzyskania cen dalszej odsprzedaży.

Należności

Odpisy na należności, zwłaszcza z tytułu dostaw i usług, zaraz obok odpisów aktualizujących wartość zapasów są najczęściej księgowanymi odpisami na dzień bilansowy. Księgowi kalkulują je zgodnie z przyjętą polityką rachunkowości – biorąc pod uwagę stopień przeterminowania, indywidualną ocenę – najczęściej na należności dochodzone na drodze sądowej – bądź też naliczają ostrożnościowe odpisy ryczałtowe.

W obecnej sytuacji finansowej, kiedy coraz więcej firm boryka się z problemami płynnościowymi, należy w sposób bardziej uważny podejść do procesu aktualizacji wyceny należności – śledzić trendy na rynku kluczowej grupy odbiorców czy zainteresować się ich sytuacją finansową (zwłaszcza w przypadku opóźnień z płatnościami, negatywnych doniesień z prasy odnośnie samej jednostki, jak również jej branży). W przypadku szerokiego portfela odbiorców, spółka powinna zastanowić się czy nie powinna skalkulować wyższego niż dotychczas odpisu ryczałtowego na wszystkie należności nieobjęte ubezpieczeniem.

Inwestycje

Jednostki mogą posiadać na dzień bilansowy udziały czy akcje spółek, których sytuacja finansowa może świadczyć o trwałej utracie wartości. Należy pamiętać, że wówczas będzie potrzebna także kalkulacja bieżącej wartości posiadanych inwestycji. Podobnie z inwestycjami w nieruchomości – Covid-19 może wywrzeć znaczący wpływ na sytuację na rynku deweloperskim.

PRZYKŁAD 6.

Spółka posiada inwestycję stanowiącą nieruchomość biurową o wartości 5 mln zł, którą planowała sprzedać w przyszłości, gdy zyska na wartości. W dobie Covid-19 zainteresowanie zakupem budynków biurowych znacznie spadło. Zgodnie z wyceną rzeczoznawcy budynek na dzień bilansowy był wart 4 mln 500 tys. zł. Spółka dokonała odpisu aktualizującego na kwotę 500 tys. zł.

Jednocześnie spółka posiadała akcję firmy X z branży odzieżowej o wartości 400 tys. zł. Wartość rynkowa akcji firmy X utrzymuje tendencję spadkową, ponieważ Covid-19 znacząco ograniczył jej działalność. Spółka planuje w najbliższym czasie sprzedać posiadane akcje. W bilansie na dzień bilansowy wykazała je w aktualnej rynkowej wartości 150 tys. zł, dokonując odpisu aktualizującego w kwocie 250 tys. zł.

Zdaniem autorki

Martyna Trojańczyk, biegły rewident, Senior Associate w [warszawskim oddziale Rödl & Partner](#)

Sporządzenie sprawozdania finansowego w dobie Covid-19 będzie procesem wymagającym dokładnego zaplanowania, zaangażowania kluczowego personelu oraz poświęcenia wystarczającego czasu tak, aby w sposób rzetelny dokonać oceny wpływu pandemii na prezentowanie w nim dane finansowe i ujawnienia. Istotnym etapem będzie analiza wartości zacunkowych, jakimi są m.in. odpisy aktualizujące wartość aktywów na dzień bilansowy. Analiza będzie wymagała od spółek przyjrzenia się ich własnej sytuacji finansowej jako jednostek sporządzających, ale też kondycji finansowej ich odbiorców oraz dostawców, z którymi prowadzi stosunki gospodarcze a ich sytuacja może mieć istotny wpływ na wartość wykazywanych w sprawozdaniu finansowym danych.